

Eva Friman

2019-11-27

Utvärderingsrapport

2019 års utvärdering av uppdragsutbildning och annan utbildning vid Swedesd,
Fakulteten för utbildningsvetenskaper, Uppsala universitet

Inledning

Som en del av universitetets utbildningsutvärderingsmodell¹ och Fakulteten för utbildningsvetenskapers modell för utbildningsutvärderingar², har Swedesd under 2019 genomfört en självvärdering ("Self-Evaluation Report", *Bilaga 1*) av uppdragsutbildning och annan utbildning,³ samt föreslagit bedömargrupp för och beställt en extern utbildningsutvärdering ("Utbildningsutvärdering vid Swedesd 2019 – Rapport", *Bilaga 2*).

Enligt ovanstående modeller ska varje utbildningsutvärdering resultera i en kort utvärderingsrapport – föreliggande text – där utbildningsansvarig anger utvärderingens metod och upplägg, sammanfattar de viktigaste slutsatserna utifrån självvärdering och bedömarutlåtande, samt redovisar planerade utvecklingsinsatser. För att sätta detta i sammanhang av just Swedesds verksamhetsområde, följer först ett avsnitt om utbildning för hållbar utveckling.

Vad är utbildning för hållbar utveckling?

Inom Agenda 2030 är utbildning både ett hållbarhetsmål i sig (SDG 4) och ett viktigt verktyg för att förverkliga alla andra hållbarhetsmål.⁴ Tillgång till utbildning (SDG 4.1, 4.2, 4.3, 4.5) är avgörande för att minska ojämlikheten inom och mellan länder. SDG 4 specificerar dessutom att det som behövs utöver tillgång till utbildning är högkvalitativ utbildning, där kvalitet hänvisar till utbildningens förmåga att gå utöver reproduktion av kunskap och färdigheter, till kognitiv, socioemotionell och beteendemässig inlärningscentrerad utbildning som möjliggör nya visioner för att uppnå hållbarhetsmålen. Utbildningens funktion är då inte bara att reproducera befintlig kunskap och sociala normer, utan också att skapa förändring och förändringsaktörer.

Här förstås utbildning som att säkerställa kvalificering av arbetskraften genom att reproducera befintliga kunskapsunderlag för att säkerställa fortsatt ekonomisk tillväxt (SDG 4.4 och 4.6). Med tanke på denna förståelse av utbildning bidrar SDG 4 positivt till utrotning av fattigdom (SDG 1),

¹ "Råd och tips vid planering och genomförande av utbildningsutvärderingar: Modell för utbildningsutvärderingar vid Uppsala universitet" (2015/475, rev. 2017-02-17).

² "Modell för utbildningsutvärderingar", Fakulteten för utbildningsvetenskaper (2018/153, rev. 2019-01-24).

³ Utbildningsinsatser som varken utgör grundutbildning eller uppdragsutbildning, t ex utbildningar för studenter, forskarstudenter, lärare och forskare inom Campus Gotland ESD Learning Lab, och som annars inte skulle ha omfattats av någon utbildningsutvärdering; medtagna på initiativ av Swedesd och efter överenskommelse med fakultetsledningen.

⁴ Texten i detta avsnitt bygger på Swedesds analys "Sweden and Quality Education: Connecting the dots" – den svenska regeringens officiella inlägg om SDG4 vid FNs High Level Panel Forum i New York 2019.

ekonomisk tillväxt (SDG 8), utvecklingsmotståndskraft och innovativ industri och infrastruktur (SDG 9).

SDG 4.5, 4.7 och 4.A behandlar utbildningens funktion för att främja särskilda uppsättningar av sociala normer. Utbildning är avgörande för att reproducera delade värderingar och normer i samhällen, till exempel genom att främja normerna för välbefinnande (SDG 3), jämställdhet (SDG 5), social och ekonomisk jämlikhet (SDG 10), normer och attityder som är inneboende för hållbart inkluderande samhällen och samhällen (SDG 11, 16), samt att utveckla och skydda inkluderande, effektiva och öppna institutioner (SDG 16).

Inkludering, rättvisa och jämlikhet (SDG 1, 5, 10, 11, 16) kräver att marginaliserade röster erkänns och ges utrymme att definiera, tala och handla. Utbildning är inom ramen för denna förståelse avgörande för att möjliggöra och stärka människor att göra sina röster hörda. Människor som marginaliseras, kommer inte att vara delaktiga i samtida visioner för hållbar utveckling. Ett kritiskt engagemang med nutid och historia är avgörande för ekologisk hållbarhet (SDG 12, 13, 14, 15) eftersom nuvarande levnadssätt är ohållbara och utbildning som reproduktion fortsätter att skapa ekologiskt ohållbara levnadssätt. Utbildning för hållbar utveckling (SDG 4.7) främjar förändringsagenter som kritiskt, holistiskt, individuellt och kollektivt engagerar sig i samtida hållbarhetsutmaningar och kunskaper för att skapa nya visioner för framtida hållbarhet.

Arbetet med SDG 4 och 4.7 handlar inte bara om mer utbildning om t.ex. klimatförändringar, utan en omställning av redan existerande utbildning så att den i större utsträckning bygger på och kan förverkliga principer för förändringsaktörer och därmed säkerställa en samhällelig förändring i och genom utbildning. Utbildning för hållbar utveckling handlar därmed inte bara om att integrera undervisningsinnehåll relaterat till hållbarhetsfrågor i utbildning, utan också om att förändra förutsättningar för hållbart lärande.

Undervisningsinnehåll som rör klimatfrågor, mänskliga rättigheter och demokrati kräver enligt principerna för utbildning för hållbar utveckling att själva gestaltningen av undervisningen och lärandeprocesserna ändras så att de återspeglar ett förverkligande av rättigheter, demokratiska principer och handlingar för förändring. Utbildning för hållbar utveckling förutsätter därmed en bred omställningsprocess av formell, informell och icke-formell utbildning där syftet är att synliggöra och integrera exkluderade och avvikande kunskaper och erfarenheter i sociala lärandeprocesser. Utbildning för hållbar utveckling bidrar genom ett fokus på förutsättningar för lärande och social delaktighet till social integration, inkludering och en bredare jämlik och samtidigt mångfaldig samhällsförändring.

Metod och upplägg

Swedesds självvärdering utformades med inspiration från utvärderingsverktygen MEL (Monitoring, Evaluation and Learning), GROW (Goal, Reality, Options and Will) och ESD Lens Tool. Ett självutvärderingsformulär sattes samman, vilket omfattar alla elva utvärderingsaspekter i Uppsala universitets riktlinjer och struktureras utifrån sex huvudområden: 1) syfte, 2) epistemologi, 3) innehåll, 4) användbarhet, 5) hållbarhet, och 6) självreflektion, se vidare Bilaga 1. Sju utbildningsinsatser omfattas av självvärdering och extern utvärdering. Självvärderingen utfördes under mars t o m maj 2019 och bestod av att projektkoordinator för utvärderingen utformade självvärderingen med hjälp av föreståndaren, projektledarna för utbildningsinsatserna individuellt fyllde i självvärderingsformuläret för varje utbildningsinsats, möten med alla projektledare hölls, där man tillsammans och under ledning av projektkoordinatorn i grupp reflekterade kring varje utbildningsinsats, och slutligen författande av självvärderingsrapporten.

Den externa utvärderingen utfördes under juni t o m början av oktober 2019. Bedömagruppen bestod av Paula Lindroos, Åbo Akademi, Roger Pettersson, SLU, Annica Gullberg, Uppsala universitet och Mattias Nitschke, student vid Uppsala universitet. Gruppens arbete inleddes med ett möte med projektkoordinator och föreståndare den 13 juni 2019. Gruppen arbetade därefter både individuellt och tillsammans med inläsning och analys av material⁵, semistrukturerade intervjuer med samtliga projektledare för utbildningsinsatserna och föreståndaren under Swedesds personaldagar i Uppsala den 26-27 augusti, samt via länk med föreståndaren den 5 september, samt med sammanställning, analys och författande av den slutliga utvärderingsrapporten.

⁵ Fakultetsnämndens sammanträde, PROTOKOLL nr 10, 20190613 §11; Handlingsplan för hållbar utveckling 2019-2021, Uppsala universitet, UFV 2018/1045; Inventering av utbildning för hållbar utveckling i lärarutbildningarna vid Uppsala universitet, 2018-03-14, SWEDSD; Kartläggning och bedömning av verksamheten vid SWEDSD samt organisatorisk placering, K. Sahlin 2019; Modell för utbildningsutvärderingar – Fakulteten för utbildningsvetenskaper (2018/153, reviderad 2019-01-24); Råd och tips vid planering och genomförande av utbildningsutvärderingar. Modell för utbildningsutvärderingar vid Uppsala universitet. (2015/475, 2017-02-17); Rapport 2017:12 Universitets och högskolors arbete med att främja en hållbar utveckling. En tematisk utvärdering, del 2; SWEDSD Education Evaluation 2019. Self-evaluation report. Swedesds strategi 2018-2022; Swedesds verksamhetsplan 2019; Swedesds verksamhetsberättelse 2018; Swedesds verksamhetsplan 2018.

Slutsatser

Självvärderingen fungerade enligt sitt huvudsyfte som en utvärdering av pågående uppdragsutbildning och annan utbildning vid Swedesd. Som sådan användes självvärderingen även som ett reflexivt verktyg för att analysera styrkor och svagheter med de olika utbildningsinsatserna, och för att hitta strategier för att förbättra utbildningsinsatser generellt vid Swedesd, liksom de individuella utbildningsinsatserna. Swedesd arbetar kontinuerligt med att förbättra sin kvalitet, inte minst vad gäller utbildningsinsatserna, liksom med att verka för att utbildning för hållbar utveckling införs i den högre utbildningen vid Uppsala universitet. Självvärderingen har varit viktig för både det förra och det senare, som ett tillfälle för reflektion och vidareutveckling av strategier och implementeringsidéer.

Den externa bedömagruppen uppger i sin rapport att man uppfattar Swedesd som en kreativ arena, och som en arena som befinner sig i gränsområdet mellan universitetet och det omgivande samhället. Man bedömde det som att Swedesd när det gäller utbildning, har fokus på kreativitet, utveckling och flexibilitet snarare än rutiner och uppföljning, och kopplar också detta till bristen på grundutbildningsuppdrag, där det nu färdigutvecklade masterprogrammet i transformativt lärande för hållbar utveckling när/om det inrättas, kommer att utgöra det första uppdraget. Bedömagruppens reflektion är att en möjlighet för Swedesds masterprogram är att det å ena sidan uppfyller universitetets gängse kvalitetskrav, och å den andra samtidigt berikas av kreativa erfarenheter och metoder från uppdragsutbildning och annan utbildning. Gruppen framför vidare en liten portion oro att Swedesds flexibilitet och kreativitet riskerar att kvävas eller begränsas i samband med den kommande omorganiseringen och inrättande av reguljärt grundutbildningsuppdrag.

Planerade utvecklingsinsatser

Övergripande utvecklingsinsatser

Den externa bedömagruppen föreslår för det första att Swedesds mål förtydligas och förankras hos medarbetarna. Swedesds strategi, där såväl vision som strategiska mål finns definierade, är beslutade av Swedesds styrelse, och arbetet med att ta fram strategin koordinerades av föreståndaren. Emellertid arbetade samtliga anställda vid en rad workshops och seminarier under

2017 tillsammans med att ta fram densamma. Samtliga verksamhetsplaner diskuteras också med medarbetarna och skrivs som årliga handlingsplaner till strategin. Dock är det ofta så att ledarens perspektiv på hur tydlig måldialogen i en organisation är skiljer sig mer eller mindre från medarbetarnas. Detta bedömagruppens förslag föranleder därför en förstärkt intern dialog, där kommunikationen kring våra mål får en än större roll än tidigare. Inte minst vad gäller de strategiska målens direkta kopplingar till specifika utbildningsinsatser finns mycket att tänka igenom och förtydliga. Det får medges att det idag inte är tydligt hur en viss utbildningsinsats kopplar till de strategiska målen och vår vision 2022.

Bedömagruppen föreslår också att kursmålen för uppdragsutbildningarna tydliggörs. Dock är kursmålen, som har definierats tillsammans med Enheten för uppdragsutbildning, enligt min bedömning redan mycket tydliga varför inga särskilda utvecklingsinsatser planeras. Däremot kommer administrativa rutiner för kvalitetsuppföljning av uppdragsutbildning vid Swedesd att tas fram, liksom liknande rutiner för annan utbildning. Som bedömagruppen påtalar har dock Swedesd i dagsläget inget utbildnings- eller annat universitetsuppdrag. I samband med att en ny organisatorisk placering verkställs (halvårsskiftet 2020 enligt nuvarande plan) kommer sådana rutiner att tas fram i samarbete med lärare och forskare i Swedesds nya miljö. Kvalitetsarbete kan sedan fortgå bland annat inom ett pedagogiskt forum, där diskussioner om kursutveckling och pedagogik får ett naturligt sammanhang. Bedömagruppens sista förslag till Swedesd, d v s att vi säkrar att alla kursledare har pedagogisk utbildning, kommer att sammanfalla med den i Swedesds strategi definierade prioriterade processen att ombilda till/utlysa lärartjänster för Swedesds personal. Denna process ligger i träda till dess ny organisatorisk placering är definierad.

Bedömagruppen anser dessutom att universitetet bör 1) Ta fram kvalitetskriterier för uppdragsutbildning, samt 2) Se över Swedesds uppdrag och långsiktiga placering inom Uppsala universitet. Swedesd ämnar bidra till punkt 1 ovan, genom att under våren 2020 sammanställa rekommendationer och riktlinjer utifrån denna utvärderingsprocess. Påpekas bör också, som redan nämnts, att punkt 2 är under arbete.

Utvecklingsinsatser per aktivitet

Utbildningsinsats	Planerade utvecklingsinsatser	Tidsplan
Att leda samverkan	För att lättare kunna anpassa innehåll till deltagare, införa striktare krav på vilka slags projekt som deltagarna får med sig till kursen – särskilt vad gäller implementerings nivåer.	Från våren 2020.
	För att bli mindre sårbara vad gäller lärande organisation, utbilda flera till kursledare i facilitering och samverkansprocesser.	Från hösten 2020.
ESD för enheten för universitetspedagogik	Denna utbildningsinsats var en engångsinsats, men för framtida liknande insatser ska strukturen och mål för insatsen förtydligas, samt definiera och kommunicera tydligt till deltagares utbildningsansvariga hur mycket tid som deltagarna behöver för att följa insatsen.	Inom ramen för planering av en liknande insats.
Sustainability Starts with Education – Change Project	I dialog med utbildningsansvariga vid universitetets olika institutioner, formalisera tidsåtgång för de lärare som ska delta i denna kompetenshöjande insats. Inom ramen för denna dialog, och som marknadsföring av hittillsvarande och framtida kursomgångar kan tidigare deltagare presentera sina förändringsprojekt.	Inom ramen för varje termins planering av nästa termins insats.
ESD i Östhammars samtliga skolor	Swedesd ska vidareutveckla insatsens innehåll och verktyg avseende hur skolledares kan hantera och skapa momentum för ESD bland lärare och elever vid sina respektive skolor.	Inom ramen för planering av en liknande insats.
Sustainability Talks Writing Retreat	Kommunikationen med antagna forskarstudenter ska fördjupas och tidigareläggas, särskilt vad gäller våra förväntningar på dem och deras förväntningar på insatsen, så att vi kan använda oss av de senare i genomförandet.	Inom ramen för varje termins planering av nästa termins insats.

	När forskarskolan i hållbar utveckling startar vid Campus Gotland (hösten 2020), skapa ett strukturerat sätt för dem att interagera med antagna externa forskarstudenter för korsbefruktnin, t ex inom ramen för skrivworkshops eller gemensamt forskarseminarium där de presenterar sin forskning för varandra, och dit gärna studenter, lärare och forskare vid CG kan inbjudas för kunskapsutveckling och inspiration, för ökad internationalisering och utveckling av CG som en tvärvetenskaplig miljö.	Inom ramen för varje termins planering av nästa termins insats.
Searching for Sustainability - introduktionsdagar för nya masterstudenter	Organisera informella frivilliga aktiviteter, team-building-övningar till exempel, på kvällarna för att hjälpa de nya studenterna att socialisera och lära känna sina likar även utanför ordinarie undervisningstid.	Inför hösten 2020
	Skapa en arbetsgrupp bestående av både lärare och studenter för att planera exkursionen som ingår i insatsen. Inkludera även studenter från året innan, både i planeringsgruppen och som medfacilitatörer av exkursionen.	Våren 2020
	Arbeta för att öka engagemanget hos lärarna vid de olika programmen, genom att arbeta för att de få tid i sina tjänster för att delta vid genomförandet och därmed arbeta än mer tvärvetenskapligt med insatsen. Utgå från deltagande lärares kompetenser vid både planering och genomförande, så att de känner sig bekväma med sina roller.	Hösten 2020
	Utveckla lärandeprocessen inom insatsen, genom att reflektera kring och utveckla sätt att stödja studenter bättre när det gäller medskapande arbete och deras beredskap för olika roller i en grupp.	Inför hösten 2020
	Utöka listan över fördjupande litteratur om hållbarhet från olika perspektiv.	Hösten 2020

Agenda 2030 för lärare, forskare och studenter	Enligt efterfrågan från deltagarna om mer samarbete med Swedesd för att integrera hållbarhetsmålen i utbildningen, organisera aktiviteten igen – dock behövs mer tid för deltagarna för såväl genomförande som för för- och efterarbete.	Inom ramen för planering av en liknande insats för andra forskarämnen, respektive en fördjupande insats för det forskarämne som insatsen genomförts för.
--	--	--

Avslutande reflektioner

Uppdrags- och annan utbildning vid Swedesd ska bidra till en kritiskt reflekterad utbildning där globala utmaningar som fattigdom, orättvisa och klimatförändringar studeras sammankopplat, men också till en omställning av redan existerande utbildning så att den i större utsträckning bygger på och kan förverkliga principer för förändringsaktörer och samhällsförändring. Den ska alltså bidra till att förändra själva förutsättningarna för hållbart lärande. Effekterna av utbildningsinsatser som ämnar bidra till ett mer hållbart samhälle – till världens 17 globala hållbarhetsmål – är mycket långsiktiga, och principer och verktyg för att avgöra vilken roll just Swedesds utbildning spelar för sådan samhällsförändring behöver kontinuerligt vidareutvecklas.

Men klart är att en kärna inom utbildningen vid Swedesd är att pröva innovativa processer för lärande, och att tillhandahålla en transformativ lärandemiljö och bidra till att förutsättningar och former för lärande och social delaktighet förändras.

Om Swedesds styrka, vid sidan av den forskning som bedrivs internationellt såväl som nationellt och som stärker utbildningen och ger den mening och relevans, är att vara en kreativ och flexibel arena som befinner sig i gränsområdet mellan universitetet och det omgivande samhället – hur lär vi oss då om hur detta bäst görs och hur sådana processer kan bibehållas även när konventionella utbildningsuppdrag tillförs centret? Utbildning för hållbar utveckling förutsätter en bred omställningsprocess av formell, informell och icke-formell utbildning där syftet just är att synliggöra och integrera exkluderade och avvikande kunskaper och erfarenheter i sociala lärandeprocesser. Verktygen för utvärdering av Swedesds verksamhet finns alltså i själva dess verksamhetsområde.